

Fecr Yayınları: 360

ŞİİR-ŞEHİR İLİŞKİSİ

-Antik Yunan, Arap ve Türk Şiirinden Örnekler-

Tahsin YURTTAŞ

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika no:13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cd. Uğurlu İş Merkezi No: 97/24
Tel: 0 312. 341 00 02 İskitler/ANKARA
(Sertifika no: 47603)

1. Baskı: Mayıs 2020

ISBN: 978-625-7879-00-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0 312) 310 08 60 - Fax: (0 312) 311 47 89
web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ŞİİR-ŞEHİR İLİŞKİSİ

-Antik Yunan, Arap ve Türk Şiirinden rnekler-

Tahsin YURTTAŞ

Ankara 2020

Dr. Tahsin YURTTAŞ

1984 Ankara doğumludur. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde Arap Dili ve Belagatı alanında öğretim elemanı olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları, Arap dili ve edebiyatı, dilbilim, sözdizim, anlambilim ve dil felsefesidir. Arapça ve İngilizce bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ -----	7
GİRİŞ-----	11
1. SÜMER ŞİİRİ VE ŞEHİRLERİ (Gılgamış Destanı ve Uruk Şehri Örneğinde) -----	15
2. YUNAN ŞİİRİ VE ŞEHİRLERİ (İlyada, Thegonia ve Atina Örneğinde) -----	21
3. ARAP ŞİİRİ VE ŞEHİRLERİ (Cahiliye Şiiri ve Hecâu'l-Müdün Örneğinde) -----	33
4. TÜRK ŞİİRİ VE ŞEHİRLERİ-I (Mesnevî-i Şerif ve Konya Örneğinde)-----	43
5. TÜRK ŞİİRİ VE ŞEHİRLERİ-II (Vesîletü'n-Necât/Mevlîd-i Şerif ve Bursa Örneğinde) ---	49
6. TÜRK ŞİİRİ VE ŞEHİRLERİ-III (Hacı Bayram-ı Velî Şiirleri ve Ankara Örneğinde) -----	55
7. TÜRK ŞİİRİ VE ŞEHİRLERİ-IV (Şehrengîzler Örneği)-----	61
SONUÇ-----	65
KAYNAKÇA -----	67

ÖN SÖZ

Şiir, modern öncesi klasik dünyada¹, ölçülü ve edebi bir söz söyleme sanatı olmanın ötesinde insanı ve toplumsal yaşamı kuşatıp kısmen onun değerlerine işaret eden ve kısmen de kutsal sayılan bir ifade olabilmıştır. Bu anlamda şiir, gücünü muhayyileden² alan, bazen bir inanca bazen de insan yaşamının doğasına dayanan bir imgedir.³ Mısır, Babil, Sümer medeniyetlerinde, Antik Yunan'da, Arap ve Türklerde şiir, kendi insan ve şehir (toplum)⁴ anlayışını dışa vurur. Örneğin, destan olarak

---

¹ Biz kitapta 'kadim/klasik dünya' ifadesi ile sanayi öncesi toplumları ve medeniyetleri kast etmekteyiz.

² "İmgelem: Hayalgücü, muhayyile; zihinde imge ya da suretler oluşturma, algısal olmayan imge içeriklerini kurma yetisi, bu imge, suret ya da tasarımları, dış dünyadaki karşılıklarından bağımsız olarak yeni birleşimler halinde bir araya getirme gücü" Cevizci, *Felsefe Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma, 2003), 206. Şiir ve muhayyile ilişkisine dair ayrıntılı bilgi için bkz. Semiyeye Bûmecân, *el-Mütehayyilü's-Sahravî fi'ş-Şiri'l-Câhili -el-Muallakât-* (Cezair: Câmîatü'l-'Arabî İbn Müheydî, Yüksek Linsans Tezi, 1437), 5-24.

³ Şiirin neliği ve manzum ürünler olarak nesirden farkı hakkında yapılan tartışmalar için bkz. Muhammed İhsan en-Nass - Murat Sula, "Şiir ve Şiirin Neliği Üzerine Birkaç Söz", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XVI/2 (2012), 811-831-831.

⁴ Biz şehir derken Farabî'nin kast ettiği anlamda medine, yani belli bir gaye ile bir yerde toplanmış olan toplum anlamını kast etmekteyiz. Şehir dediğimizde sadece mekânsal bir toplanma alanını değil toplumu da ifade edeceğiz. Farabî, şehir/medine ifadesini metaforik bir anlamda da kullanır. Farabî'nin şehir anlayışı

karşımıza çıkan şiir Sümerler’de sonsuzluk arayışı ve inancın ifadesi olabilmıştır. Bu tahayyül, Sümer şiirlerinde doğa-kültür zıtlığı üzerinden ifade edilmiştir.

Şiir bir mitin veya eskatolojinin şehirdeki/toplumsal dışavurumu olabilmektedir. Antik Yunan şiiri bunun en çarpıcı örneklerindedir. Bu bağlamda, inanç, şiir, şair ve şehir arasında kendiliğinden bir bağ oluşur. Şehirler kendi şiirlerini söyler. Bunlar bazen destan bazen aruz olarak karşımıza çıkar. Arap şiiri, tutarlı ölçüleri ve estetik zarafeti ile bunun canlı örneklerindedir.

İnsan yaşamının özünde düzen (cosmos/kevn-nizam) arayışı vardır. Şiir bu düzenin sözlü, edebi ve bireysel nazmı iken; şehir de bunun mekânsal ve toplumsal nizamını ifade eder.

Bu çalışma, Sümer, Antik Yunan, Arap ve Türk şiiri örneklerinde şiir-şehir ilişkisini ele almaktadır. Bu anlamda kadim dünyada şiirin, sadece edebi bir tür değil, aynı zamanda şehir kültüründe tekâmül eden ve toplumsal inançla doğrudan ilişkili olan mitsel ya da dinsel imgeler bütünü olduğu da ifade edilmektedir. Seçilen şiirlerin, mabet-pazar-saray üçlemesine de atıf yapması, bir mekanı şehir yapan temel unsurların neler olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Şiir, insan muhayyilesinden çıkan bir *nazım*, şehir de ilkelerini akıldan alan toplumsal bir *nizam* olması bakımından ‘düzen/cosmos’ gayesinde birleşir. Şehir şiirleri özellikle bu gayeyi ifade etmek için metaforik ve sembolik bir dil kullanır. Bu ki-

---

hakkında bkz. Cevdet Kılıç, “Fârâbî ve Hacı Bayram Velî’de Şehir Metaforu”, *Uluslararası Hacı Bayrâm-ı Velî Sempozyumu II/* (2016), 545-574-574.

tapta doğa-kültür gerilimi, bedâvet-hadaret, taşra-medine, köy-şehir, kabalık-zarafet örnekeri üzerinden anlatılır. Şiirlerde, kültürün merkezi ve taşıyıcısı olan şehir ve şehir yaşamı övülür.

Kitapta, Sümer medeniyetinde *Gılgamış Destanı* ile Uruk şehri, Antik Yunan'da Homeros'un *İlyada*, Hesiodos'un *Theogonia* adlı destanları ile Atina şehri, Eski Araplar için de *Cahiliye* şiiri ve Mekke şehri arasındaki ilişkilere dikkat çekilmiştir. Yine Arap şiirinden *Şehirlerin Eleştirisi (Hecâu'l-Müdün)* adlı şehir şiirlerine değinilmiştir. Ayrıca şiirin İslam medeniyetinde ve medinelerinde canlılığını devam ettirdiğini göstermek için *Mesnevî*'den ve Konya şehri ile ilişkisinden, *Mevlîd-i Şerif*'ten ve Bursa ile ilişkisinden örnekler zikredilmiştir. Türk şiirinde doğrudan şehir yaşamını ve mekânı konu alması bakımından *Şehrengizler* türü şiirlere yer verildi. Yine Ankaralı bir alim ve sûfî olan Hacı Bayram-ı Velî'nin *Çalabım Bir Şâr Yartmış* adlı şehir şiirinden de örnek verilmiştir.*

Tahsin YURTTAŞ
Mayıs 2020-Ankara

---

* Bu kitap, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Çanakkale-2018) tarafından düzenlenen *Troia'dan Çanakkale'ye İnsanın, İnancın ve Mekânın İnşası: Değerler ve Şehir Uluslararası Kongresi* adlı toplantıda sunduğumuz “İnancın Nazmı ve Nizamı: Şiir ve Şehir İlişkisi” adlı bildirinin düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir.